

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

IV. An & quibus motiuis Catholica fides euidenrer sit credibilis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

58 fieri non potest, vt ipsa motiua, quæ talia sunt, diuina fide credantur. Ita communis. Ratio est, quia cum motiua referantur ad fidem primo conciliandam, non debent ipsa aut fidem supponere, aut fide diuina credi; ne alioquin ad ea ipsa credenda opus sit alijs motiuis, & ad hæc credenda rursum alijs, atque ita detur processus in infinitum. Accedit quod cum motiua solum spectent ad naturale iudicium credibilitate gignendum, satis est, ea naturali itidem assensu credere. Quæritur quarto an & qua ratione ad credibilitatē fidei, præter motiua externa, conducat etiam ipsum lumen fidei.

59 Respondeo. Ad credibilitatem fidei, præter motiua externa, in primis etiam confert ipsum lumen fidei, tum actuale, ad gratiam præuenientem pertinens; tum habituale. Hæc est communis Doctorum sententia.

Et quoad actualem fidei inspirationem, patet ex scriptura, & Patribus, qui idcirco docent, illuminationem internam esse necessariam ad credendum; neque fidem vnquam concipi, nisi Deo interius per gratiam præuenientem illuminante, vt docuitomo 2. disp. 6. q. 3. dub. 5. Quo inprimis spectat illud Ioann. 6. v. 44. *Nemo potest venire ad me (per fidem,) nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Et v. 45. *Est scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.*

De eadem inspiratione diuina loquitur Sanctus Thomas quæst. 2. art. 9. ad 3. vbi ait: *ille qui credit, habet sufficiens inductiuum ad credendum. Inducitur enim auctoritate diuina doctrine miraculo confirmata; & quod plus est, interiori instinctu Dei inuitanti.*

Eandem assertionem generatim tradit sanctus Thomas hic q. 1. a. 4. ad 3. vbi ait: *Lumen fidei facit videre (sub communi videlicet ratione credibile, vt paulo antea dixerat) ea quæ creduntur. Sicut enim per alios habitus virtutum homo videt illud, quod est sibi conueniens secundum habitum illum, ita etiam per habitum fidei, inclinatur mens hominis ad assentiendum his, quæ conueniunt rebus fidei, & non alijs.*

Et q. 2. a. 3. ad 2. docet, habitum fidei habere se ad principia fidei, sicut lumen naturale ad principia naturalia. *Sicut homo, inquit, per naturale lumen intellectus assentit principijs, ita homo virtuosus per habitum virtutis habet rectum iudicium de his, quæ conueniunt illi virtuti. Et hoc modo etiam per lumen fidei diuinitus infusum homini, homo assentit his, quæ sunt fidei, non autem contrarijs.*

60 Eandem vim fidei insinuas videtur S. Dionysius cap. 7. de diuinis nominibus cum ait: *Novit is, qui veritati conuenit, quam bene se habeat, etiam si plures illum corripiant quasi amentem, & extra se factus. Per intemperatam enim fidem extra se fit, extra se paritur. Porro novit seipsum veraciter, non quod illi autem insamre, sed ab instabili atq. variabili circa latissimam erroris varietatem motu, per simplicem, & semper eodem modo se habentem veritatem euasisse liberum.*

Ratio assertionis est; tum quia & actualis illustratio gratiæ, eo efficacius ad fidem persuadendam valet, quo interior est: & sicut habitus quisque virtutis inclinatur intellectum ad ea ap-

probanda & bene apprehendenda, quæ habitui accommodata sunt; ita etiam fidei habitus confert ad iudicium credibilitatis fidei prompte & facile ferendum, vt superius dictum. Tum quia sola externa motiua per se non sufficiunt, ad tantam fidei firmitudinem; quandoquidem ijs subinde non repugnat absolute falsum, vt dicitur, dub. 5. Idem confirmari potest experientia, qua constat, plerumque inter sectarios, vt quisque veræ fidei amantior est, ita eum minus in amata fide conquiescere; etiam si nullam aliquando causam externam sciat, quæ animum in fide vacillantem reddat, quod non nisi ob defectum luminis fidei accidere putandum est.

61 Quocirca prudenter hac de re scripsisse mihi videtur Gregorius de Valentia hic q. 1. pun. 4. §. 3. argu. 18. *experientia constare, credentes ita animo diuinitus affectos esse, vt præcipue quidem propter nullum argumentum, quod ad fidem persuadendam exterius proponitur sed propter aliud quiddam diuinitus (nempe ipsum lumen diuinæ veritatis ac fidei) quod alio quodam modo, & longe fortius, quam ulla argumenta animum afficiat, ad firmiter credendum moueri se intelligant.* Eundem constantis fidei sensum à Deo interius docente profectum expressisse videtur Hilarius lib. 6. de Trinitate cū ait: *Ab his que teno edoctus sum, his immedicabiliter imbutus: & ignosce Omnipotens Deus, quia in his nec emendari possum. Tarde mihi hos pyssimos (alias impijssimos) quantum ego arbitror Doctores ætas nunc huius sæculi protulit: sero hos habuit fides mea, quam tu erudisti, Magistros.*

62 Porro cum habitus fidei ad fidei credibilitatē conferre dicitur, id non intelligendum est, de prima fidei acceptione in homine antea infidelis; talis enim non iuuatur ipso habitu ad primum fidei actum, quo habitum acquirit; sed de homine iam fidei respectu actuum, quos elicit post acquisitū habitū: neque opus est, vt ipse habitus fidei per modum obiecti cogniti ad credibilitatem concurrat; satis est, quod per modum inclinantis & confortantis potentiam, ex parte ipsius subiecti, ad credendi facilitatem & firmitatem conferat. Alia ratio est inspirationum, quæ etiam per modum obiecti cogniti, magis vel minus (prout magis vel minus animo percipiuntur) & quidem ad ipsam primam fidei acceptionem concurrere possunt; quanquam nec super his semper necesse est animum credentis reflecti.

DVBIVM IV.

An, & quibus motiuis Christiana & Catholica fides sit re ipsa credibilis; præcipue aduersus gentiles, Iudeos, Mahumetanos.

S. Thomas 1. 2. q. 1. a. 5. ad 1. & 2.

63 Sermo est, non de motiuis internis, vt sunt tū illustrationes & inspirationes diuinæ, ad credendum diuinitus immissæ, tum ipsum lumen fidei inter-

num, de quibus dubio præcedenti satis actum, ex S. Thoma q. 1. a. 4. ad 3. & quæst. 2. a. 9. ad 3. sed de motiuis externis, quæ exterius scilicet proponuntur; nec per se interius ipsum animum afficiunt. Quæ quidem etsi propriè loquendo, directe solum pertineant non ad probandam fidem, seu ipsius fidei veritatem; sed solum ad probandam fidei credibilitatem, vt ex dictis colligitur; in præsentem tamen vtriusque generis rationes continent, iuxta Sanctum Thomam q. 1. art. 5. ad 2.

64 Prioris autem generis motiua, alia solum procedunt ex ratione naturali; quæ quidem proprie solum habent locum, respectu earum veritatum fidei, quæ ipso lumine naturali euidenter consistunt, quales sunt hæc potissimum 1. Deum esse, 2. vnum Deum esse, 3. Omnipotentem, æternum, & infinitum esse, 4. Creatorem cæli & terræ esse, 5. prouidentiam rerum creaturarum habere, adeoque munerare bonos, & punire malos, 6. animam hominis esse immortalem, 7. Idola non esse colenda, non furandum, non mœchandum &c. sed vnum Deum verum colendum, legemque naturalem pro viribus seruandam, &c.

65 Atque hic argumentandi processus ex lumine naturali, locum potissimum habet aduersus Ethnicos & Gentiles, aduersus quos eo frequenter etiam vsi sunt antiqui Patres, speciatim Clemens Alexandrinus in libris Stromatū, Origenes in libro octo contra Celsum, Iustinus Martyr, tū in alijs suis libris, tū præcipue in Apologetico contra Gentiles, Athenagoras Christianus Philosophus lib. de resurrectione, Cyprianus de vanitate idolorū, Irenæus lib. aduersus Gentes, Tertullianus libro aduersus Praxeam, & in Apologetico contra Gentiles, Arnobius octo libris contra Gentes, Lactantius septem libris diuinarum Institutionum, Eusebius Casariensis in libro contra Philosophos & viginti libris de præparatione Euangelica, & alijs quindecim de demonstratione Euangelica, Theodoretus decem homilijs de prouidentia, & libris duodecim de græcicarum affectionum curatione, Augustinus in libris de ciuit. Dei, Orosius de eodē fere argumento septē libris, Saluanus octo libris de prouidentia, itē S. Thomas in libris contra Gentiles, ac è recentioribus Ioannes Franciscus Mirandulanus sex libris contra Philosophos & Gentium philosophiam, denique Augustinus Eugubinus in libris de perenni philosophia.

66 Atque eodem fere argumentorum genere etiã vtendum est contra Saracenos & Mahometanos; aduersus quos speciatim scripserunt Ioannes Damascenus, Euthymius Monachus, Nicetas Byzantius, Ioannes Cantacuzenus; & ex Latinis Nicolaus Cusanus libris tribus contra Alcoranum, Dionysius Carthusianus in peculiari opere. Eaque tractatio pertinet ad primam partem de Deo & attributis diuinis, vbi nos etiam eadem de re egimus.

Alia motiua seu argumenta directe fidei veritatem probantia, procedunt ex aliquo principio reuelato, quæ quidem locum proprie habent aduersus eos infideles, qui aliquod principium fidei admittunt; quorum tres sunt classes. Prima est Iu-

dæorum & Iudaizantium, aduersus quos recte hac ratione fides suadet ac proponitur, ex libris veteris testamenti, quos admittunt. Quæ ratione, argumentandi contra Iudæos vtendo, pro fide nostra scripserunt olim Iustinus contra Triphonem Iudæum, Tertullianus, & Gregorius Nyssenus libris singulis aduersus Iudæos, Cyprianus ad Quirinum, & de duobus montibus, Cyrillus Alexandrinus de defectu synagogæ, Chrysostomus quindecim orationibus contra Iudæos, Sanctus Augustinus libris duobus contra eosdem, Eusebius lib. 11. demonstrationis Euangelicæ, Richardus de S. Victore contra Iudaizantes, S. Thomas opusc. 21. de regimine Iudæorum, item Andronicus Constantinopolitanus dialogo contra Iudæos, Basilius Seleuciæ Episcopus in flagello contra Iudæos libris nouem, Dionysius Carthusianus lib. 7. de fide, Bartholomæus de Spina in fortalio fidei contra Iudæos, Saracenos, &c. libris quinque, Nicolaus Lyranus contra Iudæos de incarnatione, Paulus Burgensis in scrutinio scripturarum contra Iudæorum perfidiam, Petrus Galatinus de arcanis Catholicæ veritatis.

67 Secunda classis est hæreticorum, qui comūter vtriusque testamenti scripturas recipiunt, & quibus contra hæreses omnes generatim inprimis efficaciter scripserunt Tertullianus in lib. de præscriptionibus aduersus omnes hæreses, Cyprianus in lib. de vnitæte Ecclesiæ, Pacianus tribus Epistolis contra Nouatianos, Optatus Mileuitanus in libris contra Parmenianum, Hieronymus in dialogo contra Luciferianos circa finem. Augustinus lib. de vnitæte Ecclesiæ, & in lib. de vtilitate credendi, & in libro contra epistolam fundamenti, præsertim cap. 8. Vincentius Lyrensis in commonitorio (aureo planè libello) aduersus prophanas hæresum nouitates; quibus non immerito iunguntur, Edmundi Campiani decem rationes, quas nostra ætate Academicis Angliæ in causa fidei obtulit; vt taceam alios quam plurimos, quos ad longum citat Michael Medina lib. 1. de fide cap. 4. & 5.

68 Tertia classis est Græcorum schismaticorum, quorum dux & incentor censetur Photius, quos egregie suis scriptis confutarunt Manuel Calca libris quatuor olim latine versis ab Ambrosio Camaldulensi, & ex bibliotheca Bauarica in lucem prolatis, ac notis illustratis à Petro Steuartio, Bessarion Cardinalis libro de processione Spiritus sancti, alijsque scriptis, quorum nonnulla extant in actis Concilij Florentini, Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus in apologia pro Concilio Florentino, S. Thomas contra errores Græcorum, Anselmus de processione Spiritus sancti contra Græcos, Hugo Etherianus tribus libris de processione Spiritus sancti, tomo nono bibliothecæ Patrum; Humbertus Cardinalis singulis libris contra

Michaellem Constantinopolitanum, & Nicetam Pectoratum, apud Henricum Canisum tomo 6. antiquæ lectionis, & apud Baronium tom. 11. ad finem. &c.

69 Cæterum de his argumentis, seu motiuis fidei, cuiusvis sint generis, quibus fidei Catholicæ veritas, siue ex ratione naturali, siue ex principijs reuelatis, seu in genere, seu in specie directe comprobatur, non est præsentis instituti agere; sed solum de generalibus & externis motiuis, quibus non directe ipsa fidei nostræ veritas, sed solum credibilitas comprobatur; quibusq; adeo euidenter credibile redditur aduersus infideles, præcipue Ethnicos, ac Iudæos, solam fidem Christianam secundum rectæ rationis iudicium, iure merito acceptandam esse. Contra hæreticos vero, & nostri temporis sectarios, hoc loco ex instituto non agem⁹; sed quæstione sequenti; vbi ex receptis, & in scriptura traditis Ecclesiæ veræ notis demonstrabimus; inter omnes Ecclesias Christi nomen profitentes, solam Ecclesiam Catholicam esse veram Ecclesiam. Obiter tamen & incidenter, ex ijs, quæ ad Ecclesiæ notas proprie non pertinent, etiam hoc loco contra Sectarios interferere quadam non omitam.

70 Neque vero dubium vllum est, fidem Christianam & Catholicam ob externa motiua te ipsa euidenter credibilem esse, vt cum S. Thoma hic q. 1. a. 4. ad 2. & 3. p. q. 63. a. 4. & cont. gent. l. 1. c. 46. Scoto, & alijs in prologo sent. communis habet Doctorum sententia; & constat ex scriptura psal. 92. v. 5. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Ratio est: quia fides nostra nec vllaratione falsitatis conuinci potest, vt suo loco 1. p. disputatione 1. q. 5. dub. 5. dictū, & simul grauissimis argumentis fide dignissima conuincitur; vt ex sequentibus rationibus, quas nunc ordine commemorabimus, patescit.

71 Prima igitur ratio, Christianæ fidei credibilitatem persuadens, sumitur à persona Christi. Illa enim fides ac religio pro vera merito habenda est, cuius author tam insigni vitæ innocentia, & sanctitate, etiam hostibus irreprehensibili, tanta vi ac potentia miraculorum, in sanandis omnis generis morbis, in dæmonibus eiciendis, in naturis rerum varie commutandis, ipsiq; mortuis suscitandis; tam admirabili etiam rerum abstrusarum ac longe postea futurarum cognitione & prædictione claruit; diuina virtute etiã à mortuis, hostibus frustra freudentibus ac ringentibus, à quibus innocens, sed volens ob humanam salutem interemptus fuerat, ad vitam mirabiliter reuocatus: talis est fides, & Christiana Religio, cuius author est Christus; vir innocens ac potens in verbo & opere, vti ex Euangelica historia, partim etiam ex ipsorum hostium fidei, præsertim Iosephi Iudæi attestacione patet.

72 Certe Christus Hierosolymitanæ vrbs excidium Lucæ 19. conuersionem gentium Ioannis 12. & 17. prædicatione Euangelij in vniuerso mundo Matthæi 24. Petri negationem Matthæi 26. Iudæi prædicationem Ioannis 13. Apostolorum martyrium Matthæi 24. verissimis ac disertissimis verbis prædixit: sicut Matthæi 9. & 12. & Ioannis 16.

occultas quoque hominum cogitationes peruidit.

Ita etiam CHRISTVS merito ex suis ipse operibus fidem exegit Ioannis 5. versu 36. Ioannis 10. vers. 25. & 38. & præsertim Ioannis 15. vers. 24. vbi ait: *Si opera non fecissem in eu, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.*

Quare etiam Petrus eodem argumento ex persona CHRISTI desumpto, coram Iudæis, tanquam de re nota & comperta, palam verba faciens Act. 2. vers. 22. ait: *Viri Israelitæ audite verba hæc: IESVM Nazarenum virum approbatum à DEO in vobis virtutibus, & prodigijs & signis, quæ fecit DEVS per illum in medio vestri, sicut & vos scitis: hunc definito concilio & præscientia DEI traditum per manus iniquorum affligentes interemisistis. &c. Et infra versu 32. Hunc IESVM resuscitauit DEVS, cuius omnes nos testes sumus &c. Et vers. 36. Certissime sciat ergo omnis domus Israel; quia & Dominum eum, & Christum fecit DEVS hunc Iesum, quem vos crucifixistis.* Eodem argumento vtuntur Chrysostomus orat. 2. & 3. contra Iudæos & Augustinus lib. de catechizandis rudibus capit. 24.

Neque refert, quod gentiles & Iudæi Euangelicæ historiæ libros non admittant; quamuis enim eos pro sacra scriptura non habeant, tamen ei saltem fidem humanam iure abrogare non possunt; vt pote recentiadhuc rerum gestarum memoria, iam dudum olim publice & in oculis hostium fidei editæ, & à diuersis diuerso tempore, magna consensione conscriptæ.

73 Secunda ratio sumitur à puritate & integritate ipsius doctrinæ Christianæ, etiam spectando solum lumen naturale; quam in hunc modum formare licet. Si Christianæ religionis præcepta & instituta omnia, rationi naturali adeo consentanea sunt, vt quamuis multa supra rationem, nihil tamen contra naturalem rationis lumen doceant, omnis autem alia, siue Ethnicorum, siue Iudæorum, siue Mahometanorum religio talis est, vt quædam manifeste naturali rationi contraria doceat & proponat, plane consequens est, solam Christianam Religionem esse dignam fide, & merito à quouis prudente recipiendam: sed verum est antecedens: Ergo & consequens. Maior est clara; quia sola fides illa prudenter recipitur, quæ rationi non aduersatur.

Minor quoad priorem partem probatur: nam præcepta moralia Christianæ Religionis, tantum abest, vt rationi aduersentur, vt pleraque etiam solo naturali lumine euidenter comprobentur; qualia sunt; vnum Deum esse colendum; idololatriam, fornicationem, furtum, adulterium esse vitandum. &c. Alia vero eius instituta & dogmata etsi naturalem rationis captum excedant, tamen & per se dignissima sunt diuinæ naturæ ac providentiæ maiestate, & nullam adeo patiuntur grauem ex ratione naturali difficultatem, cui non com-

mode satisfieri possit, vt suis locis docetur, & generatim dictum cit. tomo 1. disput. 1. quæst. 5. dub. 5. Vt proinde iure merito de Christiana Religione dici possit illud psalm. 118. v. 8. *Lex Domini immaculata, conuertens animas, &c. Iustitia Domini recta, laetificans corda.*

74 Secunda pars minoris probatur. Nam primo quod ad Ethnicos attinet, manifestum est, eorum pleraque dogmata ac instituta naturali rationi euidenter aduersari. Qualia sunt illa communia omnium fere Ethnicorum dogmata, de pluralitate Deorum, de idolis colendis, de quorundam etiam nefandorum scelerum non illicito vsu, &c. quæ tamen omnia legi ac lumini naturali manifeste repugnant.

Quo spectat, quod inter Ethnicos non pauci etiam sapientiores Philosophi, ipsique Legislatores, eiusmodi scœlera approbarunt, ac legibus permiserunt; vti Lycurgus adulteria; Perfarum, legislatores incestas nuptias cum matribus, filiabus, sororibus; Plato communionem vxorum, cædem infantum, & alia nefanda, de quibus videri possunt, Theodoretus libro de legibus, Augustinus lib. 7. de ciuitate, & alij. Quibus consimilia nō pauca hoc tempore, etiam apud vtrosque Indos, Iaponios, & Chineses reperire est, vt recentes historiarum testantur.

75 Secundo quod ad Iudæos attinet, constat eorum Rabbinos, quos ipsi Magistros sequuntur, post impium illum Euangelicæ legis contemptum, absurdissima pleraque scripsisse. Rabbi Salomon, præcipue apud Iudæos auctoritatis, commentario in caput 2. Genesis ait, Adamum ante Euam conditam, cum omnibus bestiis carnaliter congressum. Idem in caput 28. Num. dicit, præceptum esse sacrificari pro peccato Dei, quod commisit, cum diminuit lumen Lunæ.

In ipsorum quoque Thalmud seu doctrinali fidei habetur, Deum quotidie deuotè orare, ord. 1. tract. 1. dist. 1. etiam in genua procumbentem ord. 2. tractat. 8. dist. 5. Item Deum habere locum quendam separatum, in quo statutis temporibus multis cum lachrymis defleat, ac seipsum affligat, quod templum Hierosolymitanum euerterit, ipsumque populum Iudaicum in captiuitatem redegerit, vt habetur ord. 2. distinct. 5. & ord. 1. distinct. 7. Item Deum quociens remittitur calamitatum Iudaici populi, duas lachrymas effundere in mare Oceanum, & præ dolore pectus vtraque manu contundere, ord. 1. tract. 1. dist. 9. Item filium aut sororem sibi matrimonio iungentem Deo gratissimam rem facere, vt habetur ord. 2. tract. 1.

77 Et alia complura his similia in eodem Thalmud reperire est, de quibus Sixtus Senensis lib. 2. bibliothecæ, & Possseuinus in apparatu sacro V. Thalmud, vbi ait: *Thalmud Hierosolymitanum, & Babylonicum, quod sæpe ab Ecclesia Catholica iussu est comburi, vti & aliquoties iustissime factum est, plenissima sunt blasphemiarum & contra Christum Dominum, & contra ipsius naturæ legem. Vbi etiam addit, Hieronymum à sancta fide scripsisse cōtra Iudæorum perfidiam, & contra Thalmud, qui extat rom. 4. bibliothecæ Patrum edit. 2.*

Tertio his similia sunt etiam, quæ Mahometani in Alcorano docent. Nam ibidem cap. 2. asserunt, quemuis in sua religione & fide saluari posse, si ei conuenienter viuat; quod est Deum, facere idololatriæ, superstitionis, omnisque infidelitatis ac perfidiæ remuneratorem & patronum. Et ibidem cap. 43. habetur, Deum & Angelos orare pro Mahomete. Omitto hoc loco ea, quæ de nostri temporis Sectarijs ad eundem modum referri possent, quæ consulto in quæstionem sequentem differimus. Atque eodem argumento contra gentiles vsi sunt olim Tertullianus in Apologia aduersus Gentes cap. 39. & Iustinus Apolog. 2. ad Antonium Pium.

78 Tertia ratio sumitur ab admirabili Christianæ fidei propagatione. Credibile enim omnino est, eam doctrinam diuina auctoritate niti; quæ cum & multa naturalem rationis captum, excedentia doceat, & pleraque carni ac sensibus contraria iubeat, tam efficaciter nihilominus, nulla armorum vi aut metu, nullis humanæ sapientiæ verbis, nulla temporalis alicuius commodi spe seu promissione, sed sola futurorum expectatione, per paucos ignobiles, & in speciem simplices & abiectos homines ita propagata est, vt breui temporis spatio totam orbem repleuerit, & ab omni hominum genere promptissime accepta, & constantissime retenta sit, iisque tam eruditis ac natis Philosophis, qui omnia suæ rationis trutina examinare ac metiri consueuerunt, quam ab indoctis & plebeijs hominibus, qui omnia fere sola, utilitate aut voluptate metiuntur; sed talis est fides Christiana & Catholica, per Apostolos in vniuerso mundo ad id quidem tempus cognito disseminata, secundum illud psalm. 118. vers. 5. *In omnem terram exiuit sonus eorum; & in fines orbis terra verba eorum.* Et Psalm. 2. vers. 8. *Dabo tibi gentes hereditatem tuam; & possessionem tuam terminos terra.* Et Psalm. 71. vers. 8. *Dominabitur à mari vsque ad mare; & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum.* Quæ quidem ad Christianam Religionem pertinere perspicuum est.

In quem sensum etiam Prosper libro de ingratissimis speccatis de Ecclesia Romana ita cecinit:

*Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta Caput mundo; quidquid non possidet armis,
Religione tenet.*

79 E contrario verò nulla plane alia religio est, quæ tam latè, tam celeriter, tamque mirabili modo, nulla armorum vi, aut potentia, nullæ carnalis commoditatis promissione & illecebra, per orbem fuerit diffusa; idque nec de hæreticorum singulis sectis verè pronuntiaripotest, dicitur quæstione sequenti.

Eodem argumento vsi sunt olim Iustinus Martyr Apologia secunda ad Antoninū Pium, Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum in fine, Lactantius libro 5. diuinar. Institut. cap. 13. Chrysostomus homil. 34. in Matthæum, & homil. 4 & 5. in Epistolam primam ad Corinth.

Augustinus libro 22. de ciuit. capit. 5. & lib. de vera relig. capit. 3. & 4. & lib. de utilitate credendi capit. 14. & Damascenus libro 4. fidei capit. 4.

80 Quarta ratio sumitur à miraculis. Illa enim sine dubio vera fides merito ac prudenter censetur, ad quam confirmandam, plurima, & eaque plane talia patrata sunt miracula, quæ nulla naturali, aut creata, sed diuina solum virtute perpetrata esse merito ac necessario existimari debent: talis est fides Christiana & Catholica, nequaquam autem vlla alia Infidelium aut hæreticorum religio: Ergo illa sola vera fides censenda est. Maior patet. Quia Deus testari falsum non potest; hoc ipso ergo, quod ad testandam fidem, diuina virtute miracula eiusmodi patrata sunt; fieri non potest, vt fides illa prudenti iudicio falsa credatur. Minor constat & probatur ex memoria totius vetustatis, omnique historia, Sacra, Ecclesiastica, prophana. Speciatim de CHRISTO, & Apostolis constat ex historia Euangelica, & Actibus Apostolorum; eaque de re à nobis ex instituto describitur tomo 4. disputatione 2. quæst. 2. dub. 6. De alijs Sanctis constat ex Ecclesiastica historia, Eusebij, Socratis, Sozomeni, ac Vitis Sanctorum, itemque ex Augustino libro 22. de ciuitate DEI capit. 8. vbi de Sancti Stephani, aliorumque reliquijs complura & insignia miracula recenset. Certe Bernardum scribit Godofridus in eius vita libro quarto, capit. 4. vno die in Diocesi Constantiensi illuminasse cæcos vndecim, curasse mancos decem, & claudos decem & octo. Neque vero Dei prouidentiam & bonitatem vlllo modo decet, vt tantis, tam frequentibus, tam mirabili modo editis miraculis vniuersum mundum perpetuo iudificari sinat.

Neque vero olim Gentiles, eorumque magi & arioli, quantumuis diabolo familiares & addicti, talia & tanta, tamque frequentia miracula vquam perpetrarunt.

82 Quantum enim attiner ad cæcum & claudum, quos Suetonius scribit à Vespasiano sanatos, constat, nec illum fuisse verè cæcum, neq; hunc verè claudum, organis scilicet naturalibus substantialiter corruptis, sed ita affectum vtrumque; vt naturali virtute, ac proinde etiam arte dæmonis sanari possent, vt intelligi potest ex Cornelio Tacito libro 4. historiae, & Tertulliano in Apologetico contra Gentes cap. 22. Qui etiam ibidem, vt & Augustinus libro 10. de ciuit. capit. 16. & Michael Medina libro 2. de recta in Deum fide, plura eiusmodi fallacia miracula à Gentilibus patrata commemorat.

Quo tamen minime referenda sunt Balaami & Sybillarum vaticinia, quæ ad veram non falsam religionem confirmandam diuina ope & instinctu edita sunt, vt inferius dicitur. Eodè argumento aduersus infideles præcipue Ethnicos vsi sunt Chrysostomus homil. 3. in 2. ad Cor. Augustinus l. 22. de ciuit. c. 8. & lib. de utilitate credendi c. 16. Plura quæstion. sequenti, vbi idem argumentum contra Sectarios explicabimus.

83 Quinta ratio sumitur à vaticinijs & veræ prophetiæ oraculis; quo argumento vtuntur Iustinus Apolog. 2. ad Antoninum Pium, Tertullianus in Apologet. capit. 20. Clemens Alexandrinus libro 6. Strom. Lactantius lib. 4. diuin. Institut. capit. 9. Augustinus lib. de Catechizandis rudibus capit. 26. & lib. 17. de ciuit. à cap. 15. & libro 13. cont. Faustum à capit. 8. Eam rationem nos ita formamus. Nam dubium esse non potest, quin illa merito pro vera fide habeatur, quæ partim prophetiæ oraculis approbata & collaudata; partim etiã affectas quam plures habuit, qui prophetiæ dono insigniter diuenerunt; tum prædicendo scilicet futura, à nulla causa naturali, sed vel à sola diuina dispositione, vel ab hominis libero arbitrio pendentia; tum etiam occulta cordium, ab omninaturali cognitione remota, patefaciendo & reuelando: talis est fides Christiana & Catholica; non autem alia vlla; Ergo &c.

Maior patet: quia huiusmodi prophetiæ donum, & occultorum cordis notitia, non potest esse nisi à Deo, cui soli futura æque ac præsentia & præterita manifesta sunt; quique solus est scrutator cordium & renium; adeo vt nec diabolus quidem ipse futura eiusmodi contingentia, aut secreta cordium certo norit. Quod fit, vt quam impossibile est, Deum falsitatis testem esse, tam etiam certum merito credatur, eam veram esse fidem, quæ prophetiæ oraculis, aliorumque eiusmodi secretorum notitia contestata sit.

84 Minor probatur ex historijs, de quarum veritate etiam hostes testantur. Nam I. Sybillarum antiquissimis vaticinijs, quorum etiam Varro, alique scriptores Ethnici meminerunt, præcipui fidei nostræ articuli iam olim clare, & perspicue prædicti & collaudati fuerunt, vt speciatim etiam contra Ethnicos referunt & obijciunt Clemens Romanus l. 5. constit. Apostol. c. 6. Iustinus orat. parænetica ad Gentes, & Lactantius l. 1. institut. capit. 6. & Augustinus libro 18. de ciuitat. capit. 23.

II. Veteris testamenti Prophetæ, alique libri, quibus etiam Iudæi veritatis testimonium perhibent, pleraque Christianæ fidei mysteria perspicuis verbis vaticinando asseruerunt. v. g. *Non deficiet sceptrum Iudæ &c. Orietur stella ex Iacob. Ecce Virgo concipiet, Et tu Bethlehem Iudæ. septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt. &c.* aliaque eiusmodi complura; quæ proinde ad fidem nostram tum contra alios infideles, tum præcipue contra Iudæos comprobendam plurimum valent. De quibus præter alios fufe agit Suarez 3. part. tom. 1. d. 1. & 2. & Petrus de Caualeria in tract. qui inscribitur Zelus Christi contra Iudæos, Saracenos, & infideles.

III. Quod speciatim contra hæreticos pugnat: Plurimi religione insignes, hoc prophetiæ dono inter Catholicos iam olim & nostro etiam, hoc sæculo floruerunt, dum occultas hominum cogitationes patefecerunt, dum mirabiles animorum & morum mutationes, itemque pœnas diuinitus quibusdam ob peccata infligendas

85 prædixerit. Quod mirabile vaticinandi donum siue concessum ipsis fuerit à Deo, ad ipsorum sanctitatem manifestandam, siue ad fidem, quam tuebantur, directe contestandam, maximum sane fidei nostræ argumentum præbet. Neque enim aut vera sanctitas sine vera fide esse; neque vera fides non esse potest, quam Deus eiusmodi signis testatam facit.

Certe S. Gregorius lib. 2. Dialogorum cap. 15. de S. Benedicto Monachorum Patriarcha ita scribit: *Benedictus Regem (Totilam Arrianum) de suis actibus increpauit, atque in paucis sermonibus, cuncta quæ erant euentura prænuñtans dicens: Multa mala facis; multa mala fecisti; iam aliquando ab iniquitate conuiesce. Equidem Romam ingressurus es; mare transiurus; nosem annis regnans, decimo morieris. Quæ ita omnia profuse euenerunt. Similia multa adferri possunt ex historia Sanctorum Bernardi, Francisci, Dominici, & nostro hoc tempore, Francisci Xauerij Indiarum Apostoli, vt eorum vitas legenti patebit.*

86 Ex aduerso autem, neque Ethnici, neque Iudæi, neque Machometani, neque hæretici, pro sua quique religione adstruenda, simile quidquam adferre possunt. Imo Lutherus dum sibi temere vaticinandi spiritum arrogauit, pseudo-prophetam vanumque nugatorem se prodidit, vt ex his eius vaticinijs manifestum est.

87 Nam I. vt est apud Cochleum in actis Lutheri Anni 1525. & habetur apud ipsum Lutherum tomo 2. Ienensi germ. fol. 69. in lib. germ. cui titulum fecit, *Fidelis admonitio ad omnes Christianos &c.* prædixit Lutherus, si à se suisque duos adhuc annos nouum pseudoeuangelium prædicetur, futurum, vt *tanquam fumus euascent Papa, Episcopi, Cardinales, Sacerdotes, Monachi, Moniales, campanæ, turres, Missæ, &c.* Quod quidem vaticinium ab eo editum fuit Anno 1522. A quo tamen postea tempore, Lutherus non duos tantum, sed viginti quatuor annos superuixit, vtpote defunctus Anno 1546. nunquam intermisso prædicandi noui Euangelij negotio; & ecce quæ gratia Dei est, incolumis stat Papatu; viuit, & floret Pontifex, spectantur & audiuntur Episcopi, Cardinales, Sacerdotes, Monachi, Moniales, turres, campanæ, Missæ &c.

II. Inter alias prophetias, apud Aurifabrum, in sermonibus conuiuialibus edit. Francofurt. germ. & apud Ioannem Amsterdamum (n. 31.) vtrumque Lutheranum, qui prophetias Lutheri collegerunt, hæc eiusdem Lutheri celebris refertur propheta itidem aduersus Ecclesiam Catholicam edita.

Pestis eram visum: moriens ero mors tua Papa.

88 Quod tamen nihil aliud est, quam luculentum Lutheri mendacium; quando constat, annis his fere octoginta à morte Lutheri elapsis, non modo non extinctum esse Papatum, sed passim etiam magis efflorescere.

III. Lutherus apud Aurifabrum in citatis symposiacis edit. Francofurt. germ. pag. 446. cum Eislebij in patria sano adhuc corpore commoraretur, de sua morte vaticinatus prædixit: *Cum Wittenbergam rediero, tunc me intumbam reponam;*

sicque veribus pinguem Doctorem deuorandum tradam; nihil vtiq; dubius, quin Wittenbergam saluus esset rediturus. Sed mentita est iniquitas sibi: nam mox post biduum editi vaticinij, Eislebij in patria repentina morte extinctus est Lutherus.

89 IV. Cum Philippus Melancthon, etiam ipse fortasse titulum Prophetæ ambiens dixisset, Carolum Cæsarem superstitem victurum vsque ad Annum Christi 84. Lutherus falsum Prophetam (Carolus enim obiit Anno 1558.) hac alia propheta falsa redarguit asserens: *Tandiu mundus non stabit. Ezechiel enim repugnat. Nam profigato Turca, propheta Danielis finem habet; & tum procul dubio extremus iudicij dies præ foribus est.* Ita refertur incitatis Symposiacis germanicis Francofurtensibus tit. 70.

90 V. Cum bellum esset inter Carolum V. & Principes aliquot Imperij, Lutherus inspecta moneta quadam ex Belgio allatâ, cuiusculptum erat illud psalmi *Ad alligandos Reges eorum in compedibus*, dictum hoc de Duce Henrico Brunswicensi Cæsaris amico interpretari non dubitabat; affirmans suos (nempe Saxonem tunc Cæsari rebellem &c.) nequaquam captiuos fore. Sed euentus pseudo-prophetam mendacij arguit; apud Lindanum dialogo 3.

VI. In bello rusticano, Lutherus ex signis cœli & prodigijs quibusdam certissimam rusticis victoriam promisit. Sed falsus est; apud Lindanum cit. dialogo 3. Sicut etiam Mûncerus, eiusdem belli rusticani author, prænuñtavit suis certam victoriam, seseque suis manicis tela excepturum. Sed contrario euentu, suis casis, perijt ipse postea carnisficis manu obruncatus. Ommitto alia.

91 Sexta ratio sumitur à sanctitate vitæ, miraque morum mutatione, eorum, qui Christianam, religionem professi sunt, quæ ad eam religionem ex infidelitate fuerunt conuersi. Illa enim religio vera & sancta merito censenda est, quæ, præterquam quod Magistros & Doctores eos habeat, qui & ipsi in primis naturæ legi conuenientissime vixerunt, & omni virtutum genere, prudentia, iustitia, temperantia, fortitudine, charitate, humilitate, mansuetudine, patientia, castitate ornatissimi fuerunt; tantum etiam roboris ac virium conferre cognoscitur ijs, qui ex alijs religionibus ad eam serio conuertuntur, vt non modo quam antea naturæ legem turpissime violarant, postea facile & examullin obseruent, sed insuper in omni virtutum genere egregie proficiant, ex iracundis mansueti, ex superbis humiles, ex incontinentibus casti, ex auaris & rapacibus liberales, ex intemperantibus abstinentes facti: sed talis est sola Religio Christiana & Catholica, cuius plantatores & Magistri fuerunt Prophetæ, Apostoli, Martyres, Confessores, & Doctores sanctissimi; Athanasius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Chryostomus, Basilius, tres Gregorij, Benedictus, Bernardus, Franciscus, Dominicus, Carolus Borromæus, Ignatius, Xauerius, alijque plurimi vtriusque sexus, omnisque conditionis & ætatis insignes ac omni virtutis

laude.

laude conspicui Catholicae fidei cultores; quales etiam hodie multi in Ecclesia Catholica passim reperiuntur; ac in ijs etiam non pauci ex ijs, qui vel à paganismo, vel perfidia Iudaica, vel ab hæresi, vel etiam à scelerata vita conuersi, eorum mediorem virtute, quæ Catholica fides præscribit & exhibet, ad piam, sanctam, & inculpata vitam traducti sunt. Sciunt hoc, qui vel inter Catholicos aliquamdiu vixerunt; vel qui Sanctorum historias perlegerunt; experientur insuper etiam illi, qui sese eius doctrinæ serio accommodare studebunt: Ergo prorsus credibile est, apud solos Christianos & Catholicos esse veram fidem, & Religionem.

93 Maior huius argumenti probatur. Nam incredibile est, tam sanctos fidei nostræ Duces ac Magistros, aut consulto nos tradenda falsa fide fallere voluisse; aut ipsosmet imprudenter, in fide seligenda & capeßenda falsos fuisse. Neque enim vlllo modo diuinæ bonitati consentaneum videri potest, vt eos in vera fide amplectenda errare sinat, qui & eam studiosissime inquirunt, & tanto studio in rebus omnibus DEI gloriam promouere satagunt. Præterquam quod impossibile est, etiam solum naturæ lumen spectando, sine vera in DEI VERA fide, quemquam tam Sanctum euadere posse. Multo minus fieri potest, vt Catholica fides sola, si quidem falsa est, animum & robur homini conferat pie sancteque viuendi. Nam vel cæteræ omnes religiones ponuntur veræ, & nostra sola falsa; aut quædam ex alijs veræ, & nostra cum reliquis falsa; aut nostra sola vera, reliquæ omnes falsæ. Duo priora membra dici non possunt. Non primum; quia incredibile est, eam fidem, quæ sola falsa est, tantum roboris homini posse conferre ad veram virtutem & sanctitatem, cæteras veras non posse. Neque secundum; quia non minus incredibile est, veram fidem id præstare non posse, & tamen posse falsam. Ergo necessario tertium fatendum est, solam illam veram esse fidem, quæ sola id potest; vti maior propositio argumenti ponebat.

94 Minor autem, quod nimirum Catholica fides id præstet, iam ostensum est; quod autem sola hoc inter omnes præstet, facile probatur. Nam primo antiqui illi sapientes, Philosophi, & poetæ Gentilium, etsi quandoque seuerum quoddam & castigatum vitæ genus colere viderentur, ordinarie tamen impurissimi, & propter vitia contra naturam, etiam apud suos infames erant; semper autem superbi, & arrogantes, ac vanæ gloriæ cupidi, vt testantur Athenæus lib. 13. cap. 27. & Theodoretus in lib. de legibus.

De impuritate Mahometi constat; vtpote, quam ipsemet satis prodidit, dum in Alcorano cap. 43. scribit, sibi per priuilegium à Deo concessum esse, omnes, quas liberet, etiam liceret foeminas quamuis consanguineas sibi copulare. Similia ex litteris Indicis & Iaponicis constant

de Bonzijs & Ioguis, monachis scilicet & eremitis Iaponum Vñ sunt hoc eodem argumento Iustinus Apologia 2. ad Antoninum Pium, Tertullianus lib. ad Scapulam, Lactantius lib. 3. diuin. Instit. cap. 26. idque speciatim aduersus sectarios nostri temporis accommodabimus quæstione sequenti.

95 Septima ratio sumitur à constantia Martyrum qui pro fide Christiana vitam posuerunt. Etenim probabile non est, eam esse falsam fidem, quam tot tantique martyres sui sanguinis vitæque voluntaria profusione constantissime sunt contestati: non solum quia spectatâ ipsorum martyrum quamplurimorum conditione, qui doctrina, sanctitate, & sapientia fuerunt clarissimi, per se auctoritatis plurimum habuerunt ad fidem ei religioni conciliandam, pro qua tam graua tormenta constantissime pertulerunt; præsertim quia simul inter ipsa tormenta non raro miraculis clarebant: sed etiam quia credibile non est, tot, & quidem prope innumeros, vtriusque sexus, omnisque conditionis & ætatis homines, tanta simul pietate, virtute, eruditione, & tam ardenti veræ Religionis Zelo, Deique amore præditos, vt se ipsos pro vera fide tuenda, omni tormentorum genere excruciosos vltro persecutoribus traderent, in deligenda fide deceptos fuisse; vtpote quibus vel maxime Deum suo auxilio & præsidio adesse conueniebat: sed tales habet Religio Christiana vtriusque sexus, omnis ætatis, & conditionis, eruditione, virtute, patientia, humilitate, constantia clarissimos, & numero quasi infinitos martyres; quales nulla alia religio habet; speciatim tot innocentes pueros, tenellas Virgines, venerabiles senes. &c. Ergo censendum est, solam Christianam religionem veram esse religionem.

96 Minor patet ex omni antiquitatis historia. Neque enim vlla religio seu Gentilium, seu hæreticorum cum religione Christiana conferri potest, quoad numerum, virtutem, doctrinam, grauitatem, innocentiam, & constantiam eorum, qui pro sua quique religione vitam posuerunt. Neque hæreticis admodum curæ est, cum sui capitis periculo, Ethnicorum & Paganorum terras obire, vt suam illic fidem diuini honoris studio propagent. *Negotium enim, inquit Tertullianus lib. de præscript. cap. 42. est hæreticis, non Ethnicos conuertendi, sed nostros euertendi. Hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si iacentibus eleuationem operantur.* Vñ sunt iam olim hoc argumento contra Gentiles Lactantius lib. 5. diuin. Instit. cap. 13. & 14. & Iustinus Apologia 1. ad Senatum Romanum, vbi testatur, se hoc argumento maxime fuisse ad fidem Christianam permotum.

97 Octaua ratio sumitur à felicitate etiam temporali, & singulari prosperitate, qua Deus propugnatores fidei Christianæ mirabiliter sæpe etiam in hac vita recreauit; hostibus interim ac persecutoribus fidei magnis claudibus afflictis & prostratis. Quamuis enim suauidiuinæ prouidentia dispositione, non

semper

semper in hac vita bona bonis, malisque mala eueniant, vt docuimus tom. 1. disp. 3. q. 1. dub. 2. est tamen, cum varijs ac extraordinarijs euentibus, iusto iudicio, Deus etiam in hac vita declarat, cuius religioni fauorem ipse, & patrocinium præstet; præsertim quando pro eius veritate quasi ex instituto pugnatur.

Ex quibus ita licet argumentari. Ea prudenter credi potest vera fides ac religio esse, (cæteris præsertim fidei motiuis simul patrocinantibus) quam Deus mirabiliter sæpe domi forisque, ac præcipue in bellis contra fidei hostes iuuat & defendit; horribilibus stragibus & plagis aduersus eosdem fidei persecutores frequenter illatis: talis est Christiana & Catholica religio: Ergo hæc sola vera fides & religio censenda est. Maior patet; quia sicut Deus per seipsum extraordinariâ prouidentia virtutem veramque fidem persequi & punire; ita falsam extraordinarijs eiusmodi prouidentia fauoribus tueri ac propagare, quasi auctoritate sua cõprobando, non potest.

98

Minor probatur ex antiquis nouisq; historijs. Nam primo veteres olim Christiani Imperatores admirabiles sæpe victorias, diuina utique ope, à veræ fidei hostibus Ethnicis reportarunt; vti mirum Constantinus à Maxentio crucis signo ac Christi nomine in labaro prælato, teste Eusebio lib. 9. historiarum, Theodosius & Honorius à varijs etiam hostibus & Tyrannis, teste Augustino lib. 5. de ciuit. Dei cap. 23. & 26. Theodosius Iunior per Angelos à centum millibus Saracenorum, teste Socrate. Iustinianus senior, quamdiu Catholicus fuit felicissime imperauit; hæreticus factus repentina morte extinctus est, teste Euagrio lib. 4. cap. 16. & seqq. Heraclius priusquam in Monothelitarum hæresin incidere, clarissima Victoriâ Persas fudit; postea rebus infeliciter gestis, ipse tandem nouo atque inaudito morbo extinctus est; neque vllus vnquam maioris in Rempublicam Christianam causa cladis extitit, quam ipse, dum se non opposuit nascenti Arabum Imperio, vt videre est apud Baronium Anno Christi 631. & 641. Idem de Occidentalibus Imperatoribus dici potest vniuersim, eos in sua gubernatione magis minusue prosperis successibus vsos, prout ipsi magis vel minus veræ ac Christianæ Religionis, ipsiusque Romanæ & Catholicæ Ecclesiæ studio, fuerunt addicti.

99

Orientalium etiam Imperatorum gloria, post diuortium ab Ecclesia Romana factum, propter imaginum cultum ac venerationem, notabiliter cœpit diminui; donec accedente generali schismate, Constantinopoli à Turcis captâ, Imperium Orientale penitus amiserunt. Godefridus cum socijs in bello sacro, rebus plane desperatis, tandem Christi lanceâ, quæ mirabiliter à Deo fuerat reuelata, in prælio prælata, centum millibus Turcarum occisis, vix quatuor millibus è nostris consideratis, insignem obtinuit victoriam, vt scribunt Guilielmus Tyrius lib. 6. de bello sacro ad finem, & Paulus Æmilius lib. 4.

Qui etiam testatur lib. 6. historiarum Francorum, in Gallia ab octo millibus Catholicorum, cæsâ esse vno prælio centum millia Albigensium

hæreticorum. Liouonia, quæ circa annum Domini 1500. cum tredecim millibus, centum & triginta millia equitum Moscouiticorum, & insuper triginta millia Sarmatarum prælio iuste suscepto fuderat, præmissis triduo ieiunio & supplicationibus; postea elapsis paucis annis, cum Catholicam fidem deseruisset, à Moscouitico exercitu horribiliter affligitur, vt scribit Natalis Comes lib. 11. historia.

Sub nostra vero tempora, Carolus Imperator exercitu loge impari, ingentes hæreticorum rebellium copias fudit & prostigauit, Electore Saxonæ & Landgrauio præcipuis rebellium Ducibus captis, vt circa annum Christi 1546. scribit Surrius, nec taceat Sleidanus lib. 17. historiarum. Heluetij Catholici viribus longè impares, Acatholicos tamen quinque prælijs fuderunt, apud Cochleum in actis Lutheri anni 1531. & apud Surium eodem anno 1531. In bello rusticano noui pseudoangelij causa & amore suscepto, insignis Victoria aduersus rebelles, reportata fuit, plusquam centum millibus rusticorum peremptis, apud Sleidanum lib. 1.

Proxime verò elapsò quinquennio, post infelicem Catholicæ Religionis odio, rebellionem à Bohemis Caluianistis inchoatam, à Morauis, Silesijs, partim etiam Aultrijs, aduersus Cæsarem propagatam, ac demum à Friderico Comite Palatino approbatam ac defensam, sub auspicijs, & victoriebus signis Ferdinandi Cæsaris, & Maximiliani Vtriusque Bavarie Ducis, & iam nunc Imperij Electoris, partim etiam Hispaniarum Regis à Cæsare aduersus rebelles in auxilium vocati, armis & copijs quanta & quam magnifica, Deo utique fauente ac bene iuuante, aduersus rebelles Sectarios per vniuersum Imperium trophæa erecta sunt? Anno quidem 1620. Superior, partim etiam inferior Aultria ad obsequium Cæsaris compulsâ; grandis deinde & illustri Victoria generali prælio commisso, multisque hostium millibus cæsis ac peremptis, totaque prorsus hostili exercitu fuso, ad Pragam reportata; Praga Bohemiarum metropolis, & cum eorum quasi regnum, simulque Morauia & Silesia, in potestatem Cæsaris reducta. Anno 1621. Palatinatus Superior; & bona pars inferioris, rebelli Domino adempta, in potestatem Cæsaris venit; Mansfeldio exinde eiecto & fugato. Anno 1622. tribus iustis magnisque prælijs à fortissimo pientissimoque Comite Tillo casti sunt Durlacensis primus, deinde Mansfeldius, præsentis Palatino, denique Halberstattenfis. Haidelberga, Monheimium, præstantes munitiones, captæ. Anno 1623. rursus insignis Victoria contra Halberstattenfem obtenta. Hassia, à suo Principe, metu Catholici exercitus deserta, ad Imperatoris obsequium compulsâ, &c.

Rursus Anno 1625. integræ ditiones & Episcopatus, qui fide Imperatoris deserta, sese rebellibus adiunxerant, in potestatem Cæsaris redacti sunt, vt Halberstattenfis, Mindensis, Magdeburgensis &c. Denique vt hoc iam etiam velut coronidis loco annectam; hoc ipso Anno 1626. quo hæc in lucè edo, die 27. Augusti rursus

celeber-

celeberrima victoria de Rege Daniæ Rebellium. statuum supremo Ductore, eiusdemque exercitu, qui nonaginta equitum turmis, siue cornetis, & sedecim millib⁹ peditum constabat, per supra dictū heroem Tillium reportata fuit, cæsis in prælio decem circiter millib⁹, captis plus quam duobus millibus, totoque apparatu & comæatu bellico, vna cum vexillis plusquam triginta, in victoris potestatem adductis: Quæ victoria præcedente nocte etiam cœlesti prodigio præsignificata fuisse dicitur, quando inter vtrumq; exercitū, in sublimi aere machera ignea, capulo ad nostrum, superno vero apice ad Danicum exercitum spectante, palam conspecta fuit. Certe manus Domini fecit hæc omnia; qui hostibus, vt ipsi fateantur, pro fide sua pugnantibus, non adeo fuisset durus & immitis, si bonam causam fouissent.

102 Hue pertinet, quod & authores hæreseon, & cæteri fidei persecutores, horribiliter sæpe à Deo etiam in hac vita puniti fuerunt. Nam vt omittam veteres illos Simonem magum, Manetem, Montanum, Arium, Iulianum apostatam, Valentem Arianum, Nestorium, Hunnericum Arianum Vandalarum Regem, Anastasium patronū Eutychariorum, de quorum infelici interitu veteres historiae testantur: certe Lutherus & Oecolampadius repentina morte extincti sunt, apud Cochlaum in actis Lutheri Anno 1546. & Surius in commentario ibidem, & Anno 1531, Zuinglius in bello contra Catholicos perijt. Andream Carolstadium scribunt ministri Basileenses in propria epistola, à demone extinctum. Caluinus à vermibus corrosus, sicut olim Herodes, Antiochus, & alij insignes veræ fidei persecutores; ac simul etiam aduersus Deum blasphemus, dæmonibus inuocatis, misere interijt, teste Hieronymo Bolsecio in eiusdem vita. Vtuntur eodem argumenti genere aduersus infideles Tertullianus in libro ad Scapulam, & Chrysofomus orat. 3. contra Iudæos: nec est infirmum, si ei præsertim cætera adminiculentur.

103 Non ratio sumitur à confessione aduersariorum. Prudenter enim sine dubio ea fides acceptatur, quam ipsi aduersarij, cogente veritate, suâ etiam nonnunquam fide damnata, veram & sanctam confitentur: sed talis est fides Christiana & Catholica: Ergo &c. Maior patet. Minor aduersus cuiusvis generis infideles probatur. Nam primum quoad Ethnicos, Iudæos, & Mahometanos attinet, extant sane eorū non leuia veritatis testimonia, quæ Christianæ Religioni perhibuerunt. De qua re videri possunt, quæ Plinius secundus in epistola ad Traianum libro 10. epistolarum de Christianis scribit; & quæ Tertullianus in apologetico eap. 1. & 2. de Paganis Iudicibus, & Imperatoribus Christianos laudantibus refert. item quæ M. Aurelius Imperator de Christianis militibus scripsit, in epistola, quæ extat in operibus Iustini.

Iosephus certe Iudæus libro 18. antiquit. capit. 4. affirmat, Christum plusquam hominem fuisse, & vere Messiam esse. Verba eius sunt: Eodem tempore fuit IESVS vir sapiens si tamen vi-

rum eum fas est dicere. Erat enim mirabilium operum patror, & doctor eorum, qui libenter vera suscipiunt, plurimosque tam de Iudæis, quam de gentibus sectatores habuit. Christus hic erat: quem accusatum à nostra gentis principibus pilatus cum addidisset cruci, nihilominus non desisterunt eum diligere, qui ab initio ceperant. Apparuit enim eis tertia die vivus; ita vt diuinitus de eo vates hoc & alia multa miranda prædixerunt; & usque in hodiernum diem Christianorum genus ab hoc denominatum non deficit. Ita Iosephus. Philo scripsit librum de laudibus Christianorum, qui in Ægypto sub Sancto Marco degebant, vt refert Hieronymus lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis. Similia habet Mahometes in Alcoranoc. 2. & 4.

104 Deinde quoad hæreticos attinet, omisso Titula Arriano, qui Sanctum Benedictum olim tanquam verum Dei seruum & Prophetam summo honore coluit, teste Sancto Gregorio libro 2. dialog. capit. 15. de nostri temporis Sectarijs notentur sequentia. I. Lutherus in epistola contra Anabaptistas, ad duos Parochos, tomo 2. germ. Wittenbergeni fol. 229. & 230 pro Catholica religione ita scribit: Nos ingenue fatemur, quod in Papatu multa bona sunt, Christiano nomine digna, quæ & inde ad nos usque promanarunt. Fatemur nimirum, quod in Papatu vera sit S. scriptura, verus baptismus, verum altaris sacramentum, veræ clauis ad peccatorum remissionem, verum concionandi munus, verus Catechismus, vt sunt oratio Dominica, decem præcepta & fidei articuli &c.

105 Et paulo inferius: Ego dico, sub Papatu esse verum Christianismum, imo nucleum seu medullam (derreckte & dussunde) Christianismi; & multos pios magnosque sanctos &c. Et rursum: Si sub Papa est Christianitas, tum sine ea Christi corpus & membrum esse debet. Quod si corpus Christi est, tum habet etiam verum Spiritum, Euangelia, fidem, baptismum, sacramenta, clauis, munus prædicandi, orationem, Scripturam Sacram & quidquid Christianitas habere debet.

Et paulo superius: Audio & video, quod Anabaptismum quidem in hunc solum finem suscipiunt, vt sic Romanū Pontificem vexent, vt qui nihil velint ab Antichristo retinere: non secus ac Sacramentarij propterea in Sacramento non nisi panem & Vinum agnoscunt, solum in odium Romani Pontificis, & putant se hoc modo Papatum debellaturos. Ei debili sane nituntur fundamento. Hoc enim modo negare illos oporteret vniuersam scripturam, & concionandi munus. Hæc enim omnia habemus à Papa; alias nobis noua Scriptura condenda esset. &c. Ita Lutherus (sub annum Christi 1528. vt refert Cochlaeus in actis eiusdem) pro Catholicis; quibus cum concedat verum Catechismum, & fidei articulos, imo etiam veram fidem, quid aliud ab ipso requiramus? Tantum certe Luthero nunquam concedemus.

II. Idem Lutherus in libro de Missa priuata, & vnctione Sacerdotum Anno 1533. (vt habetur tom. 7. latino Wittenberg. & tom. 6. germ. Ienensi, & tom. 7. german. Wittenbergeni) discrete & serio fatetur, se abrogationem & damnationem Missæ priuatae, vt vocant, ipso diabolo Magistro didicisse. Narrationem his verbis incipit: Contigit me semel sub mediam noctem subito experge-

fieri: ubi Sathan mecum cepit eiusmodi disputationem. Audi, inquit Lutherus, Doctor perdoctè, nostin etiam te quindecim annis celebrasse Missas priuatas pene quotidie? quid si tales Missæ priuatae horrenda essent idololatria? quid si ibi non adfuisse Corpus & Sanguis Christi, sed tantum panem & vinum adorasses, & alijs adorandum proposuisses? Et post diaboli argumenta sua; responsa vtrinque prolata, tandem se à diabolo conuictum, in eiusdem sententiam concessisse, aperte falsus Lutherus ita concludit: In summa, nos ab ipsorum priuatis Missis, ab unctione Episcoporum (diabolo videlicet magistro & præceptore) liberati sumus. Viderint ipsi uunt Domini Papista & c. quomodo ipsi sua Pergama defendant. Nos admonemus nostros; sint ipsi sua Missa, suaq. unctionis defensores.

107 De qua re pluribus egi i. part. anatomie confessi, August. demonstrat. 6. à nu. 6. ubi etiam à num. 21. perspicue ostendi, confessionem Austriam ipsidem aliquot argumentis, quibus olim diabolus aduersus Lutherum vsus erat, Missam priuatam impugnare. Annon iure proinde aduersus Missæ contemptores dici possit illud Ioannis 8. Vos ex patre diabolo estis; & desideria patris vestri vultu facere. Verissime Tertullianus lib. de habitu mulierum cap. 2. Hac qualia sunt, interim iam ex Doctorum suorum qualitate & conditione pronuntiare potest: quod nihil ad integritatem peccatores; nihil ad castitatem adamatores; nihil ad timorem Dei (& Evangelicam veritatem) desertores spiritus, aut monstrare potuerunt, aut præstare & c. Mali magistri male docuerint necesse est.

108 III. Idem Lutherus in lib. de abroganda Missa priuata hortatur fratres suos Augustinianos Wittenbergenses, qui primi omnium Missas abrogauerant, vt in eo instituto etiam contra conscientia accusationem persistant; sicut & se in quibusdam fecisse ait, vt refert etiam Surius in commentario Anni 1521. Certe Lutherum in tota sua causa admodum fuisse dubium, & affectu potius quam ratione ductum, cum plura alia testantur, quæ retuli i. part. anatomie demonstrat. 9. tū illud perspicue ostendit, quod in responsō ad Hircum Lipsiensem tom. 7. germanico Wittenberg pag. 133. his verbis scribit Lutherus: Cor meum ita affectum, vt sperem, me in Dei nomine, hoc opus aggressum: non tamen eius sum audacia, vt de eo iudicium feram, prædicemque publice pro certo aliter non esse. Nollem libenter diuinum iudicium super hac re sustinere. Ita Lutherus; cui quis fidat, qui Deo fibique ipsi non fidit.

Huic simile est, quod Ioannes Mathesius Lutheranus Prædicans in orat. germ. 12. de Lutero pag. 147. de eodem Lutero in hunc modum narrat: M. Antonius Musa, Parochus Rechlitziensis, retulit mihi, se aliquando Doctore (Lutero) ex animo questum esse, se ipsum nec credere non posse, quod alijs præduer. Tum vero Doctorem Lutherum respondisse, Deo sint laudes & gratia, quod etiam alijs ita accidat: putabam id mihi soli vsuuenire. Quis ergo Lutheri doctrinæ credat, qui eam ipse non credidit?

109 IV. Philippus in Apologia confessionis Augustinæ a. 5. & 27. Bernardum, Dominicum, & Franciscum vocat Sanctos, vt & Lutherus lib. de abroganda Missa prope finem. Et Caluinus In-

stituit. lib. cap. 10. §. 17. Bernardum nominatum scriptorem. Nemo autem Sanctus, nemo pius est, sine vera fide. Denique Heluetij A Catholicis bello deuicti, a. i. in ita pacificationis, scribebant, se in postremum Confœderatis suis molestos non fore; circa veram, indubitam & Catholicam fidem suam, vt refert Cochleus in actis Lutheri Anni 1531. Plura quæstione sequenti.

Atque hæc comunissima videntur ac potissima rationes motiua; quæ cum singula ad fidem Catholicam persuadendam non parum momenti habeant, tum robur longe maximum habere, necesse est, si plures, aut omnes simul sumantur: vt non immerito Richardus Victorinus lib. 1. de Trinitate cap. 2. plenus confidentiæ scripserit: Sane qua reuelata sunt nobis cælestis, tam multis, tam magnis, tam miris prodigijs confirmata sunt; vt genus videatur esse dementia, in his vel aliquantulum dubitare. Vinam attenderent Iudæi, vtinam animaduertent Pagani, cum quanta conscientia securitate, pro hac parte, ad diuinum iudicium poterimus accedere. Nonne cum omni confidentia dicere poterimus: Domine si error est, à te decepti sumus. Ista enim nobis sunt tantis signis & prodigijs confirmata, & talibus, que non nisi per te fieri potuerunt. Plura Medina lib. 2. de relecta in Deum fide, Gregorius de Valentia tum in sua analysi fidei, tum hic q. 1. punct. 4. §. 3. & Bellarminus de Ecclesia lib. 4. Ex instituto vero cõtra huius tẽporis Sectarios, ex comunib9 Ecclesiæ notis, pro veritate fidei & Ecclesiæ Catholicæ differendum nobis est quæstione sequente.

DVBIVM V.

An propositio ad fidem requisita adeo infallibilis esse debeat, vt in obiectum falsum cadere nullo modo possit.

S. Thomas 2. 2. q. 1. a. 4. ad 2. & a. 5. ad 1. & 2.

111 Explicauimus hætenus, quid sit propositio fidei; quanta esse debeat eiusdem fidei credibilitas, à quo & quibus medijs seu motiuis ea propositio fieri debeat: restat nunc postremo examinandum, quantæ infallibilitatis esse debeat, vt ad fidem gignendam sufficere possit; siquidem, constat infallibilitatem à credibilitate esse distinctam; quando multa sunt admodum credibilia, adeoque fide dignissima, quæ tamen infallibilia non sunt. Vbi speciatim examinanda occurrit illa difficultas, vtum aliquid falsum possit, absolute loquendo, sufficere proponi, tanquam credendum fide diuina.

Qua in re olim Franciscus Suarez cum Anno M. D. LXXXIII. Romæ hanc ipsam materiam in scholis prælegeret, ob eam potissimū causam ne certitudo fidei periret, si quæquã falsi posset sufficere proponi, tanquam credendum fide diuina, docuit, fieri nunquam posse, vt aliquid falsum fiat alicui euidenter credibile ob reuelationem diuinam